

Odpowiedzialność prawna w organizacjach pozarządowych.

Skawina 7 i 13.07.2017 r.

prowadzący

Przemysław Żak Edukacja Prawna

na zlecenie Fundacji Biuro Inicjatyw Społecznych

Odpowiedzialność prawna w organizacjach pozarządowych.

Perspektywa na dziś, to perspektywa zarządu.

To również perspektywa jednodniowego szkolenia / 2 ;-)

Proszę traktować to jako wprowadzenie do omawianych tematów.

Odpowiedzialność prawna w organizacjach pozarządowych.

O czym będziemy mówić?

Pojęcie odpowiedzialności prawnej.

Zarządzania odpowiedzialnością prawną. Wyzwania. Wskazówki. Standardy formalno prawne?

Źródła, rodzaje, zasady, mechanizmy.

Stan prawny naszej organizacji.

Statut znaczenie i rola.

Delegacja zadań i odpowiedzialności.

Dokumentacja.

Odpowiedzialność prawna w organizacjach pozarządowych.

Cele szkolenia

1. Przedstawić uczestnikom uporządkowane podstawy prawne ngo.
2. Zapoznać uczestników z granicami i mechaniką odpowiedzialności prawnej zarządu w ngo.
3. Przybliżyć tematykę zarządzania odpowiedzialnością i ryzykiem prawnym w ngo.

Odpowiedzialność prawna - “mieć czy być”?

Odpowiedzialność prawna.

Ujęcie prewencyjne lub post factum (przez sankcje).

1. Poczuję się do odpowiedzialności, mam zadbać o coś, i w związku z tym mam obowiązek **działania** lub **zaniechania** pewnych działań.

2. Ponoszę odpowiedzialność w sensie konsekwencje za to co zrobiłem.

W ngo kogo to dotyczy? Całej organizacji jako osoby prawnej, członków organów, współpracowników.

Czy można zarządzać odpowiedzialnością?

Możliwe pytanie do ludzi - czy oni zarządzają odpowiedzialnością prawną w swojej organizacji?

Wtrącenie podstaw.

Błyskiem o fundamentalnych pojęciach.

Mówimy dziś o osobach prawnych (Stowarzyszeniach, fundacjach i troszkę o stowarzyszeniach zwykłych).

Osoba prawna - koncepcja normatywna osoby prawnej + teoria organów lub teoria przedstawicielstwa organizacyjnego.

Relacja ustawy o pożytku do ustaw ustrojowych stowarzyszeń i fundacji.

Wtrącenie podstaw.

Art. 33. Osobami prawnymi są Skarb Państwa i jednostki organizacyjne, którym przepisy szczególne przyznają osobowość prawną.

Art. 38. Osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej statucie.

Art. 35. Powstanie, ustrój i ustanie osób prawnych określają właściwe przepisy; w wypadkach i w zakresie w przepisach tych przewidzianych organizację i sposób działania osoby prawnej reguluje także jej statut.

Wtrącenie podstaw.

Czyli ćwiczenia z podstaw:

Krs

Statut

Działalność pożytku publicznego

Trochę prawa karnego.

Zarządzanie odpowiedzialnością prawną w praktyce.

można mówić też o zarządzaniu ryzykiem prawnym ale ...

Zarządzanie odpowiedzialnością prawną w praktyce.

Przykład checklisty, która może nam pomóc:

1. Co ma się stać? Co ma być zrobione lub chronione?
2. Jakie jest źródło tego obowiązku? Czy dobrze ustaliliśmy treść tego co ma być?
3. Kto ma o to zadbać? Kto bezpośrednio? Kto nadzorując lub kierując innymi?
4. Czy wiemy jak to powinno być zrobione? Kto powinien wiedzieć?
5. Czy osoba która to robi - ma do tego podstawę (kompetencje, kwalifikacje, uprawnienie, inne)?
6. Czy i jak udowodnimy, że ten kto zrobił - zrobił, jak miał zrobić i że zrobił dobrze, na jakiej podstawie, i że tę podstawę miał?

Zarządzanie odpowiedzialnością prawną w praktyce.

To jak już znamy odpowiedzi, czas na jeszcze jedno pytanie.

Czy nas na to stać?

Hipoteza brzmi - współcześnie nie da się zasadniczo zapewnić 100% zgodności z porządkiem prawnym działalności organizacji.

To prowadzi do uznania w zarządzaniu zjawiska ryzyka prawnego. Kosztów prewencji jak i kosztów jego zaistnienia.

Zarządzanie odpowiedzialnością prawną w praktyce.

Jest truizmem stwierdzić, kto ponosi koszty (tak samo jak i samą odpowiedzialność prawną w organizacji):

Organizacja, członkowie zarządów, organów kontroli, współpracownicy.

Warto mieć refleksje znaczenia ponadprawnego tematu odpowiedzialności prawnej. Wystarczy przyrzeć się przykładowym kosztom:

czas, pieniądze, morale, wiarygodność, ograniczenia (praw, wolności), w końcu misja (cele) organizacji, wartości, społeczeństwo.

Trzeba więc uznać, że elementem zarządzania odpowiedzialnością prawną będzie zarządzanie ryzykiem ujemnych sankcji dla działalności. Chronimy się przed nie tyle odpowiedzialnością prawną a co przed konsekwencjami.

Zarządzanie odpowiedzialnością prawną w praktyce.

Ta ochrona to jeden z naszych podstawowych obowiązków działania jako członków zarządu czy organu kontroli - bo leży to w interesie naszej organizacji - jej interes mamy chronić.

W naszym osobistym w sumie też ;)

De facto dekodujemy więc istotę bycia w zarządzie jako obowiązek realizacji działań w interesie organizacji. By to robić musimy zawsze móc odpowiedzieć na pytanie - jak w danej sytuacji definiować należy **interes organizacji**? Inaczej nie jesteśmy w stanie ocenić właściwości planowanych decyzji.

Odpowiednio organ kontroli też musi na to pytanie odpowiedzieć kontrolując działalność organizacji.

Wskazówka 1: w interesie organizacji leży z jednej strony z pewnością realizacja celów statutowych organizacji (działalności statutowej), z drugiej ochrona jej dóbr majątkowych i niemajątkowych, w szczególności przed ujemnymi konsekwencjami prawnymi. Decyzja właściwa to sztuka zarządu.

Wskazówka 2: właśnie na poziomie ogólnym zasygnalizowaliśmy zakres wzorca należytej staranności członka zarządu.

Zarządzanie odpowiedzialnością prawną w praktyce.

Należy więc w organizacji UZNAĆ, że zawsze będziemy ponosić koszty odpowiedzialności prawnej.

poznania + relizacji + zabezpieczeń = w ramach prewencji

konsekwencji = w ramach ujemnych skutków naruszenia

Świadome zarządzanie odpowiedzialnością prawną przez zarząd w organizacji, to świadomy wybór, podejmowanie decyzji oraz stosowanie środków prewencji (obniżających ryzyko), tak by obniżyć głównie koszty z drugiej grupy, działając w rozpoznanym dla danej sytuacji interesie organizacji.

Zarządzanie odpowiedzialnością prawną w praktyce.

Co możemy zrobić by obniżyć koszty i ryzyko?

Oczywiście realizować wszystko lege artis. Szkolić się, korzystać z konsultacji. Poświęcać czas i papier. To z jednej strony budowa świadomości prawnej z drugiej zabezpieczanie się.

Jednak z mojego doświadczenia jest to czasochłonne i obciążające często pojedyncze osoby z zarządów. To co obserwuje, że brakuje w wielu ngosach, to

kultura prawna organizacji

Jej budowa to sposób na delegowanie tego trudnego zadania na wszystkich w organizacji.

Zarządzanie odpowiedzialnością prawną w praktyce.

Kultura prawna organizacji.

To w skrócie - element kultury organizacyjnej - zbioru norm i wartości funkcjonujących w danej organizacji. Może być traktowana jako element systemu wczesnego ostrzegania (prewencji).

Poważnie :) zob. np. K. Sołkowicz, Kultura organizacyjna jako element systemu wczesnego ostrzegania, Roczniki Ekonomii i Zarządzania T. 1(37), 2009

Zarządzanie odpowiedzialnością prawną w praktyce.

Można mówić o dwóch rzeczywistościach w ngo - prawnej i faktycznej.

Wyzwaniem jest by w ramach kultury prawnej organizacji dochodziło do dbania przez większość / wszystkich w organizacji o to, by to co deklarowane, było tym co się dzieje w rzeczywistości i zgodne z obowiązującymi w organizacji wymaganiami.

By te dwie rzeczywistości nie wyglądały jak kod DNA tylko równoległe nakładające się na siebie płaszczyzny.

Zarządzanie odpowiedzialnością prawną w praktyce.

Jak to osiągać? Zasadniczo przydatnymi narzędziami / pojęciami będą dla nas:

“wewnętrzny” stan prawny

wzorzec należytej staranności

“legalizm statutowy”

delegacja zadań z odpowiedzialnością

dokumentowanie

Jeszcze wrócimy do tego.

Odpowiedzialność prawna - różne kryteria

Odpowiedzialność prawna - trochę podstaw.

Możemy ją sobie wyróżnić według

rodzaju

źródła (podstawy oceny)

“wierzyciela”

Rodzaje odpowiedzialności

Odpowiedzialność karna

Odpowiedzialność cywilna

Odpowiedzialność organizacyjna

ale też

odpowiedzialność podatkowa, administracyjna, publicznoprawna

Odpowiedzialność karna

Zasadniczo to odpowiedzialność:

osobista sprawcy

oparta o pojęcie winy (umyślnej lub nieumyślnej),

skutek - materialne i formalne

Gdzie znajdziemy?

Kodeks Karny dla n.p. np.

art. 270, 271 przestępstwa przeciw dokumentom

art. 286 oszustwo

art. 297 wyłudzenie dotacji (próba)

Odpowiedzialność karna

Poza tym tendencja ustawodawcy jest do wprowadzania wszędzie przepisów karnych.

Ustawa o rachunkowości, o przeciwdziałaniu “praniu pieniędzy”, ochrona danych osobowych, ustawa o prawach autorskich, prawo o zgromadzeniach ...

Kodeks Karno Skarbowy

Odpowiedzialność organizacyjna / korporacyjna

wynika z wewnątrzorganizacyjnych (korporacyjnych / organizacyjnych) stosunków prawnych (umownych?) regulowanych statutem + pochodnymi wewnętrznymi aktami + czasem ustawą

słowo klucz - kompetencja do działania (uprawnienia i obowiązki)

Przykład:

powołanie do zarządu lub organu kontroli

Uwaga: istnieje możliwość dualizmu ww. stosunku z np. umową o pracę.

Można mówić w praktyce głównie o 2 rodzajach konsekwencji:

1. Stricte organizacyjnych -> z statutu.
2. Cywilnoprawnych -> z naruszenia należytej staranności przy realizacji obowiązków.

Odpowiedzialność cywilna

prymat dla odpowiedzialności cywilnej to “naprawa”

zasadniczo mówimy o odpowiedzialności:

deliktowej

kontraktowej

2 podstawowe zasady odpowiedzialności:

zasada winy (umyślna, nieumyślna ustalana wg oceny staranności)

zasada ryzyka

Odpowiedzialność cywilna

Musimy ustalić:

szkodę (sic!)

bezprawność działania

związek przyczynowo skutkowy

winę (zawinienie sprawcy - co do zasady nie ma różnicy czy umyślna czy nie)

Pojęciem kluczem staje się pojęcie należytej staranności (art. 355 KC + 472) a wyzwanie ustalenie wzorca należytej staranności dla danej sytuacji.

Odpowiedzialność cywilna

Przepisy.

Podstawy odpowiedzialności deliktowej to art. 415 do 449

Podstawy odpowiedzialności kontraktowej to art. 471 i n.

Szczególnie warto pamiętać o:

pojęciu zbiegu podstaw odpowiedzialności deliktowej i kontraktowej (443)

możliwości dochodzenia szkód niemajątkowych w odp. deliktowej art. 443 i 444

Odpowiedzialność cywilna

Dla nas znaczenie szczególne mogą mieć art:

415 odpowiedzialność za szkodę zawinioną

416 odpowiedzialność osoby prawnej za zawinione działanie organów

430 odpowiedzialność za podwładnych (zasada ryzyka) lub błąd w wyborze 429

471 za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania

474 odpowiedzialność za osoby, którym się powierzyło czynności na zas. ryzyka

Ważny wyjątek - art. 114 do 122 Kodeksu Pracy (odpowiedzialności pracownika za szkodę zawinioną wobec os. 3 i wobec pracodawcy)

Odpowiedzialność cywilna / organizacyjna w OPP

art. 27b ustawy “o pożytku”

Art. 27b. 1. Członek organu zarządzającego, organu kontroli lub nadzoru organizacji pożytku publicznego oraz likwidator organizacji pożytku publicznego **odpowiada wobec tej organizacji za szkodę** wyrządzoną **działaniem** lub **zaniechaniem sprzecznym z prawem** lub **postanowieniami** statutu organizacji pożytku publicznego, **chyba że nie ponosi winy**.

Odpowiedzialność cywilna / organizacyjna w OPP

2. Członek organu zarządzającego, organu kontroli lub nadzoru oraz likwidator organizacji pożytku publicznego **powinien przy wykonywaniu obowiązków dołożyć staranności wynikającej z zawodowego charakteru swojej działalności.**
3. Członek organu zarządzającego, organu kontroli lub nadzoru organizacji pożytku publicznego, **wykonujący swoje obowiązki społecznie**, jest obowiązany **dokładać przy tym należytej staranności.**
4. Jeżeli szkodę, o której mowa w ust. 1, wyrządziło kilka osób wspólnie, osoby te **ponoszą odpowiedzialność solidarną.**

Źródła odpowiedzialności

Ustawodawstwo.

Zasady deontologii, współżycia społecznego inne normy akceptowalne społecznie

Prawo wewnętrzne organizacji.

Umowy.

Wzorzec należytej staranności.

Zarządzanie odpowiedzialnością prawną w praktyce.

Jak to osiągać? Zasadniczo przydatnymi narzędziami / pojęciami będą dla nas:

“wewnętrzny” stan prawny

wzorzec należytej staranności

“legalizm statutowy”

delegacja zadań z odpowiedzialnością

dokumentowanie

Właśnie wróciliśmy do tego.

Wewnętrzny stan prawny (czy też porządek prawny).

Pojęcie robocze. Ale przydatne. Obejmuje:

1. Ustawy ustrojowe (dedykowane) + ogólnie obowiązujące organizację + statut
2. ustawy szczególne (branżowe) + sztuka działania (deontologia ale i zasady w danych stosunkach społecznych, zasady współżycia społecznego) + normy organizacyjne (wewnętrzne akty o charakterze generalnym)
3. uchwały indywidualne i konkretne, oświadczenia, pełnomocnictwa, upoważnienia, umowy (!)

Legalizm statutowy

Żadne pojęcie naukowe :) Ukute na jednej konferencji w rozmowie z pewnym Piotrem F.

Dbanie o kompletny łańcuch powiązań (podstaw) prowadzący od statutu, jako aktu podstawowego, do każdego działania, zachowania w organizacji.

... i z powrotem.

Wskazówka: Test uprawnień.

Delegacja zadań i odpowiedzialności.

Narzędzia:

statut (np. zasada reprezentacji, zasada jednoosobowego prowadzenia spraw
OGRANICZENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI? 473§2)

regulaminy, zasady, polityki

uchwały (np. podział zadań w zarządzie)

umowy (!!!)

pełnomocnictwa / upoważnienia

Dokumentować - w formie? Teraz już nawet formie dokumentowej ... Formalnie :)

Dokumentowanie.

Funkcja gwarancyjna - dowodowa - zabezpieczająca.

Forma pisemna, elektroniczna

Ale i forma dokumentowa - novum od września 2016:

Art. 77(2). Do zachowania dokumentowej formy czynności prawnej wystarcza złożenie oświadczenia woli w postaci dokumentu, w sposób umożliwiający ustalenie osoby składającej oświadczenie.

Art. 77(3). Dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią.

Dokumentowanie

Przykłady braku:

“na umowę czy fakturę?” ;-)

“nie ma uchwały, tylko tak ustaliliśmy przez skype”

Przykłady problemów / obszarów / propozycji zmian w formułowaniu:

- jakość umów (opis przedmiotu, zobowiązań, kompetencji, kar umownych)
- jakość pełnomocnictw (opis zakresu, termin wygaśnięcia, związek z umową)
- jakość protokołów i uchwał

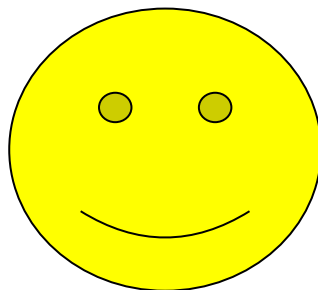
Przypomnienie na koniec :)

Wstępne pytania które mogą nam pomóc w zarządzaniu odpowiedzialnością prawną:

1. Co ma się stać? Co ma być zrobione lub chronione? [rozpoznanie **wew. stanu prawnego**]
2. Czy wiemy jak to powinno być zrobione? Kto powinien wiedzieć? [c.d. = deontologia, wzorzec należytej staranności nasz ale i wykonawcy]
3. Jakie jest źródło tego obowiązku? Czy dobrze ustaliliśmy treść tego co ma być? [j.w. + wiedza prawna + umiejętności radzenia sobie z prawem = **świadomość prawna**]
4. Kto ma o to zadbać? Kto bezpośrednio? Kto nadzorując lub kierując innymi? [**zarządzamy odpowiedzialnością prawną** = właściwe ustalenie zobowiązanych + rozważenie delegacji zadań i odpowiedzialność i w ogóle podjęcia się realizacji]
5. Czy osoba która to robi - ma do tego podstawę (kompetencje, kwalifikacje, uprawnienie, inne)? [weryfikacja - zabezpieczanie się - **delegowanie zadań i odpowiedzialności** w sposób właściwy - formalizm-dopełnianie w tym "**legalizm** statutowy"]
6. Czy i jak udowodnimy, że ten kto zrobił - zrobił, jak miał zrobić i że zrobił dobrze, na jakiej podstawie, i że tę podstawę miał?
[formalizm-dokumentowanie **DOKUMENTACJA**]

Koniec.

Dziękuję wytrwałym!

Ps: kontakt z prowadzącym - przemyslaw@zakiwspolnicy.pl